

**Een archeologisch inventariserend
veldonderzoek (IVO) door middel van een
bureau-onderzoek en boringen aan de
Groningerstraat 143, De Punt, gemeente
Tynaarlo (Dr.)**

G.J. de Roller

ARC-Rapporten 2007-67

Groningen
16 oktober 2007
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een bureau-onderzoek en boringen aan de Groningerstraat 143, De Punt, gemeente Tynaarlo (Dr.)

ARC-Rapporten 2007-67
ARC-Projectcode 2007/230

Opdrachtgever
MUG Ingenieursbureau
Bevoegd gezag
provincie, Dr. W.A.B. van der Sanden
Beheer en plaats van documentatie
Archaeological Research & Consultancy

ARCHIS nummer bureau-onderzoek
24680
ARCHIS nummer booronderzoek
24907

Tekst
G.J. de Roller
Afbeeldingen
B. Schomaker
Redactie
N. van Malssen

Status
definitieve versie

Autorisatie — C.G. Koopstra

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 16 oktober 2007

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Aanleiding voor het hier beschreven onderzoek zijn de bouwplannen op het perceel Groningerstraat 143 in De Punt, gemeente Tynaarlo, Drenthe.

Omdat de werkzaamheden gepaard zullen gaan met bodemversturende ingrepen is voorafgaand hieraan een archeologisch onderzoek noodzakelijk. Dit is in overeenstemming met de Wet op de Archeologische Monumentenzorg (in werking getreden op 1 september 2007).

In opdracht van MUG Ingenieursbureau bv te Leek heeft Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) het archeologisch onderzoek uitgevoerd. Voorafgaand aan het veldwerk is op 28 september 2007 een voorbereidende bureau-studie verricht door drs. ing. G.J. de Roller. Het inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een geo-archeologisch booronderzoek en, waar mogelijk, door een aanvullende oppervlaktekartering, vond plaats op 11 oktober 2007 door G.J. de Roller en J. Veltkamp voor MUG Ingenieursbureau. Het archeologisch onderzoek is uitgevoerd conform de eisen die gesteld worden in de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1.¹ en de richtlijnen voor archeologisch bureau- en veldonderzoek in de provincie Drenthe.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt aan de westzijde van de Groningerstraat, ten zuiden van de woning met huisnummer 143 in De Punt.

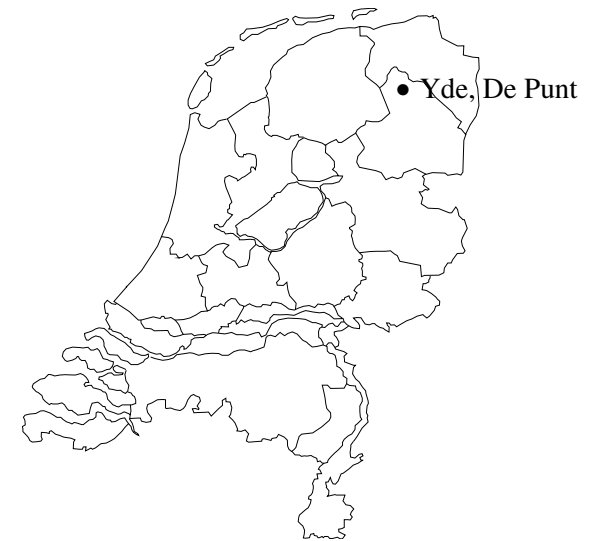
1.3 Objectgegevens

Provincie	Drenthe
Gemeente	Tynaarlo
Plaats	Yde, De Punt
Toponiem	Groningerstraat 143
Kaartblad	12B
Coördinaten	236.371/570.289 NW 236.459/570.321 NO 236.472/570.289 ZO 236.402/570.253 ZW
Type bodem	Zandgrond
Geomorfologie	Dekzandwelingen
Grondwaterstand	GWT VI

1.4 Doel van het onderzoek

Doel van het bureau-onderzoek is het verkrijgen van inzicht in bekende en te verwachten archeologische waarden in en om het plangebied. Op basis van de verworven informatie wordt een archeologisch verwachtingsmodel voor de onderzoekslocatie opgesteld. Het inventariserend veldonderzoek (IVO) dient ertoe, het voorge-

¹De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd op www.sikb.nl

Legenda

— Onderzoekslocatie

Abbeelding 1 Topografische kaart van de onderzoekslocatie (in rood omkaderd) en omgeving, voorzien van RD-coördinaten. Bron: Topografische Dienst Nederland.

stelde verwachtingsmodel te verifiëren en met veldwaarnemingen te completeren. Aan de hand van de op deze wijze verkregen gegevens wordt vastgesteld of er archeologische resten in het plangebied aanwezig (kunnen) zijn, wat de potentiële aard en omvang hiervan is en of de voorgenomen werkzaamheden in het plangebied eventueel een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien dit het geval is wordt geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject van de plannen rekening dient te worden gehouden. In het Plan van Aanpak, opgesteld door G.J. de Roller, zijn de volgende vragen verwoord:

- 1 *Is de bodemopbouw intact en hoe ziet deze bodem eruit?*
- 2 *Zijn er archeologische resten aanwezig?*
- 3 *Indien er archeologische resten aanwezig zijn, wat is de aard, ouderdom en omvang van de locatie (horizontaal en verticaal)?*
- 4 *Komen de resultaten van het veldonderzoek overeen met die van het bureau-onderzoek?*

1.4.1 Bureau-onderzoek

Voor het bureau-onderzoek wordt bronnenmateriaal uit diverse disciplines geraadpleegd en geïntegreerd tot een archeologisch verwachtingsmodel. Gegevens met betrekking tot bekende en te verwachten archeologische waarden worden onder meer ontleend aan Archis.² Voor een goede beeldvorming van de ontstaansgeschiedenis van en de bodemopbouw binnen het plangebied worden geomorfologische en bodemkundige kaarten geraadpleegd. Getracht is informatie met betrekking tot bekende verstoringen in de bodem te achterhalen. Voor een overzicht van de historische en subrecente situatie van het plangebied is topografisch-historisch kaartmateriaal bekeken. Tenslotte zijn de resultaten van voorgaand archeologisch onderzoek – gepubliceerd in archeologische rapporten – nagetrokken op relevantie en bruikbaarheid voor het onderhavige onderzoek.

1.4.2 Inventariserend Veldonderzoek (IVO)

Het onderzoeksterrein bestaat uit twee gedeelten van resp. 170 en 350 m² waarop in totaal drie boringen ten behoeve van de archeologie zijn gezet. De boringen zijn verspreid over het terrein gezet om een goede indruk van de bodemopbouw te kunnen krijgen. Voor het boren is gebruik gemaakt van een edelmanboor met een diameter van 12 cm. De boringen zijn tot in de ongestoorde ondergrond gezet.

De boorkernen zijn uitgelegd, waarbij de opeenvolgende bodemlagen zijn beschreven en opgemeten. Hierbij is ook gelet op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals aardewerkfragmenten, houtskool, fosfaatvlekken, vuursteen, natuursteen, verbrand leem en bot.

Naast het boren is, voor zover mogelijk, een oppervlaktekartering uitgevoerd, bestaande uit het aflopen van het terrein en het inspecteren van allerlei ontsluitingen waaronder molshopen. De vondstzichtbaarheid was zeer slecht als gevolg van hoge begroeiing.

²Het digitale archeologische informatiesysteem voor Nederland waarvan de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) en de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) deel uitmaken.

2 Bureau-onderzoek

2.1 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt ten westen van de Groningerstraat op de kavel van huis nummer 143. Het onderzoeksgebied maakt deel uit van het dekzandplateau dat vrijwel de gehele provincie Drenthe bedekt. Het dekzandplateau wordt gerekend tot de Formatie van Boxtel (Weerts et al. 2000). Het dekzand bestaat uit lemig fijn zand waarin zich een veldpodzol heeft ontwikkeld (afb. 3). Geomorfologisch bestaat het onderzoeksgebied uit welvingen in het dekzand met keileem in de ondergrond. Iets ten westen van de onderzoekslocatie bevindt zich een pingorestant (afb. 4).

2.2 Bekende archeologische waarden

Het onderzoeksgebied heeft door zijn ligging op het Drentse dekzandplateau mogelijk bewoning gekend vanaf het Paleolithicum. Ten westen van de onderzoekslocatie bevindt zich de es van Yde, waarvan een deel op de archeologische monumentenkaart staat aangegeven als een terrein van archeologisch betekenis (in groen, afb. 5). Daarnaast is er een losse vondst van een gabbro bijl gedaan tijdens het aardappelrooien op een kavel ten oosten van de Groningerstraat (waarnemingsnummer 238921).

2.3 Historische situatie

Kaartmateriaal uit ca. 1830 laat de Groningerstraat zien zonder verkaveling (afb. 6). Langs de wegen naar Yde zijn kavels ingetekend (Geudeke et al. 1990). In 1900 bevindt zich enige bebouwing langs de Groningerstraat en het onderzoeksterrein ligt net buiten de essen van Yde (Wieberdink 1990), (afb. 7).

2.4 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie kan een archeologisch verwachtingsmodel voor het plangebied worden opgesteld. De bodemkaarten en geomorfologische kaarten geven aan dat de ondergrond van het onderzoeksgebied altijd aantrekkelijk is geweest voor menselijke bewoning. De podzolbodem die zich in het dekzand heeft ontwikkeld wijst erop dat de bodem lange tijd met rust is gelaten waardoor zich deze bodem kon ontwikkelen. De historische kaarten laten zien dat tot in subrecente tijden geen activiteiten op het terrein hebben plaats gevonden die grote bodemverstoringen tot gevolg hadden. Het gebied is ontgonnen en maakte deel uit van de es van Yde. Een eventueel aanwezig esdek kan de onderliggende podzolbodem hebben beschermd tegen bodemversturende ingrepen uit het subrecente verleden. De archeologische verwachting van het onderzoeksterrein is volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) hoog. Dit wordt bevestigd door het bureau-onderzoek. Booronderzoek zal moeten uitwijzen of deze verwachting ook voor het onderzoeksgebied geldt of dat er in het recente verleden toch bodemversturende ingrepen hebben plaatsgevonden.

3 Inventariserend veldonderzoek

3.1 Bodemopbouw

Van onder naar boven bestaat de bodem uit dekzand dat op een diepte van rond de 30-80 cm overgaat in een vergraven laag waarop de bouwvoor ligt. In de vergraven laag zijn fragmenten van de oorspronkelijke B-horizont aanwezig. Bij de ontginningsactiviteiten is de bodem tot in de C-horizont, het moedermateriaal, vergraven. Eventueel aanwezige archeologische resten zijn hierdoor verstoord. Een oppervlaktekartering was niet mogelijk omdat het onderzoeksterrein als grasland en dennenbosje in gebruik is, waardoor de vondstzichtbaarheid nihil is.

4 Conclusies en aanbeveling

4.1 Conclusie

Bureauonderzoek

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie blijkt dat de ondergrond van het onderzoeksgebied altijd aantrekkelijk is geweest voor menselijke bewoning. De podzolbodem die verwacht wordt wijst erop dat de bodem lange tijd met rust is gelaten. De historische kaarten laten zien dat er tot in subrecente tijden geen activiteiten op het terrein hebben plaats gevonden die grote bodemverstoringen tot gevolg hadden. Het gebied maakte deel uit van de es van Yde. Een eventueel aanwezig esdek kan de onderliggende podzolbodem hebben beschermd tegen bodemverstoringen uit het subrecente verleden. De archeologische verwachting van het onderzoeksterrein is volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) hoog. Dit wordt door het bureau-onderzoek bevestigd.

Booronderzoek

Uit het booronderzoek blijkt dat de bodemopbouw verstoord is en er zijn geen archeologische resten aangetroffen. De vragen uit de inleiding zijn als volgt te beantwoorden:

- 1 *Is de bodemopbouw intact en hoe ziet deze bodem eruit?*

De bodemopbouw is niet meer intact.

- 2 *Zijn er archeologische resten aanwezig?*

Er zijn geen archeologische resten waargenomen. Doordat de bodemopbouw is verstoord, zijn eventueel aanwezige resten ook verstoord.

- 3 *Indien er archeologische resten aanwezig zijn, wat is de aard, ouderdom en omvang van de locatie (horizontaal en verticaal)?*

Door het ontbreken van archeologische resten en de aanwezigheid van een verstoorde bodemopbouw is deze vraag niet te beantwoorden.

- 4 *Komen de resultaten van het veldonderzoek overeen met die van het bureau-onderzoek?*

Nee, de resultaten komen niet overeen met het bureau-onderzoek. Bij het bureau-onderzoek kwam naar voren dat de bodemopbouw vermoedelijk nog intact zou zijn.

4.2 Aanbeveling

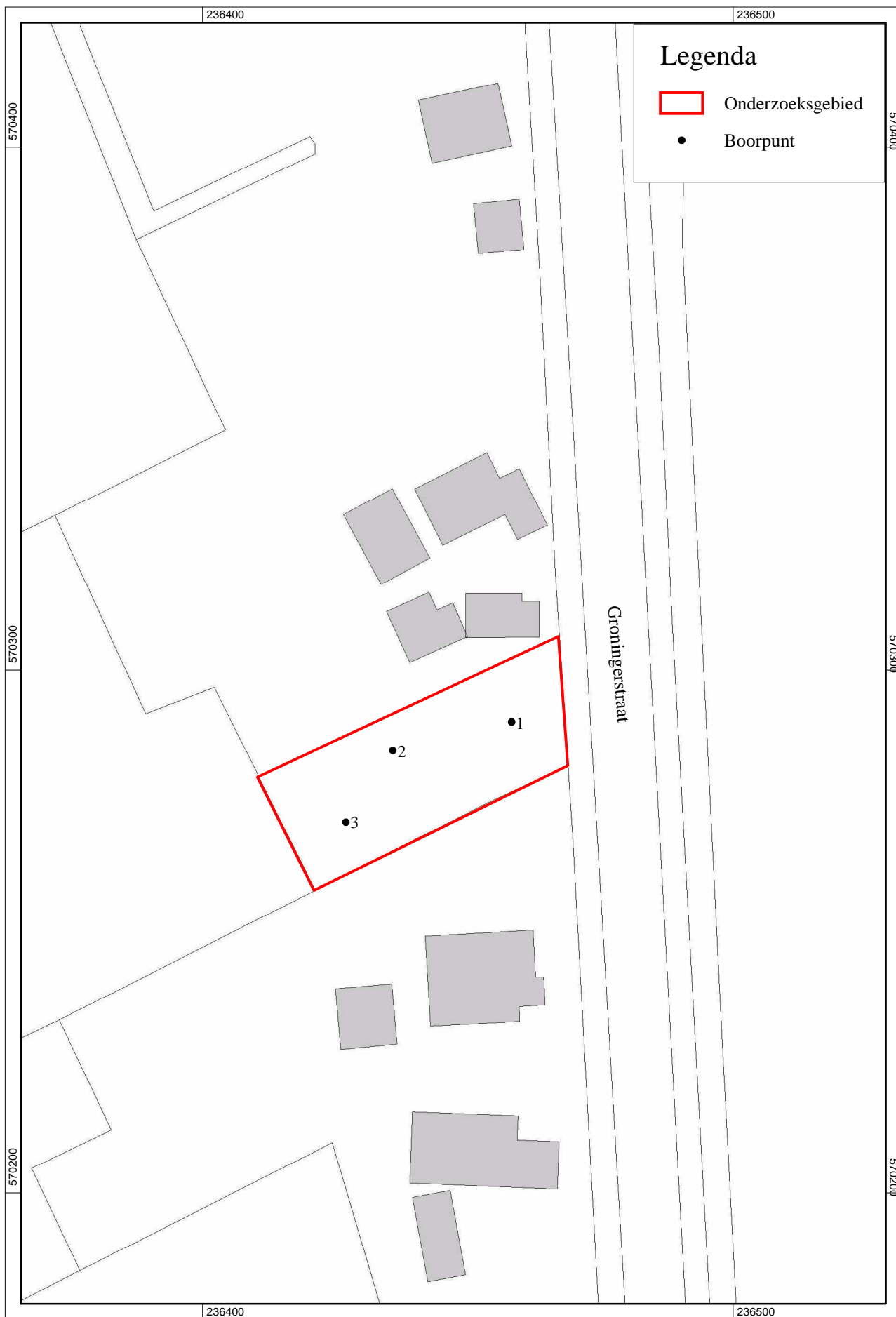
Aangezien de bodemopbouw is verstoord en er geen archeologische resten zijn aangetroffen, is er vanuit archeologisch oogpunt geen bezwaar tegen de voorgenomen bouwplannen. Wanneer bij de uitvoering onverhoopt grondsporen en/of vondsten worden aangetroffen, dient hiervan direct melding te worden gemaakt bij de provinciaal archeoloog, dr. W.A.B. van der Sanden, Drents Plateau, Stationsstraat 11, 9401 KV Assen (tel. 0592-305932, mobiel 06-22662601; w.sanden@drentsplateau.nl).

5 Samenvatting

Op basis van de bij het bureau-onderzoek verkregen informatie blijkt dat de ondergrond van het onderzoeksgebied altijd aantrekkelijk is geweest voor menselijke bewoning. De historische kaarten laten zien dat er tot in subrecente tijden geen activiteiten op het terrein hebben plaats gevonden die grote bodemverstoringen tot gevolg hadden. De archeologische verwachting van het onderzoeksterrein is volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) hoog. Dit wordt door het bureau-onderzoek bevestigd. Uit het booronderzoek blijkt echter dat de bodemopbouw wel verstoord is. Er zijn geen archeologische indicatoren waargenomen waardoor er vanuit archeologisch oogpunt geen belemmeringen zijn voor de voorgenomen plannen. Eventuele toevalsvondsten dienen direct gemeld te worden bij de provinciaal archeoloog.

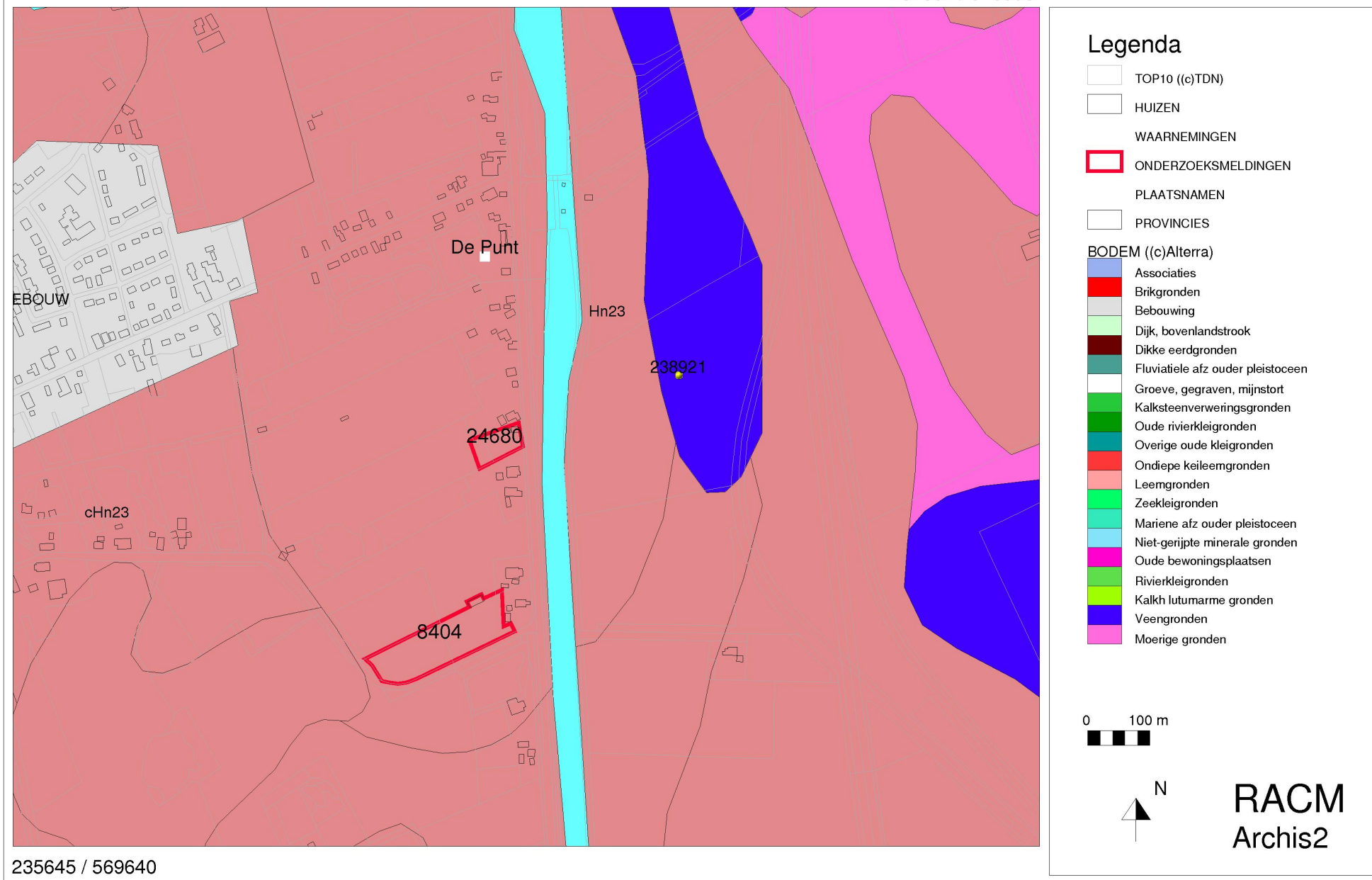
Literatuur

- Geudeke, P.W., K. Zandvliet & L. Balk, 1990. *Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, 2 Noord-Nederland 1851–1855*. Groningen.
- Weerts, H.J.T., P. Cleveringa, J.H.J. Ebbing, F.D. de Lang & W.E. Westerhoff, 2000. *De lithostratigrafische indeling van Nederland – Formaties uit het Tertiair en Kwartair*. Utrecht (TNO-rapport 00-95-A).
- Wieberdink, G.L. (red.), 1990. *Historische Atlas Drenthe. Chromotopografische Kaart des Rijks 1:25.000*. Den Ilp.

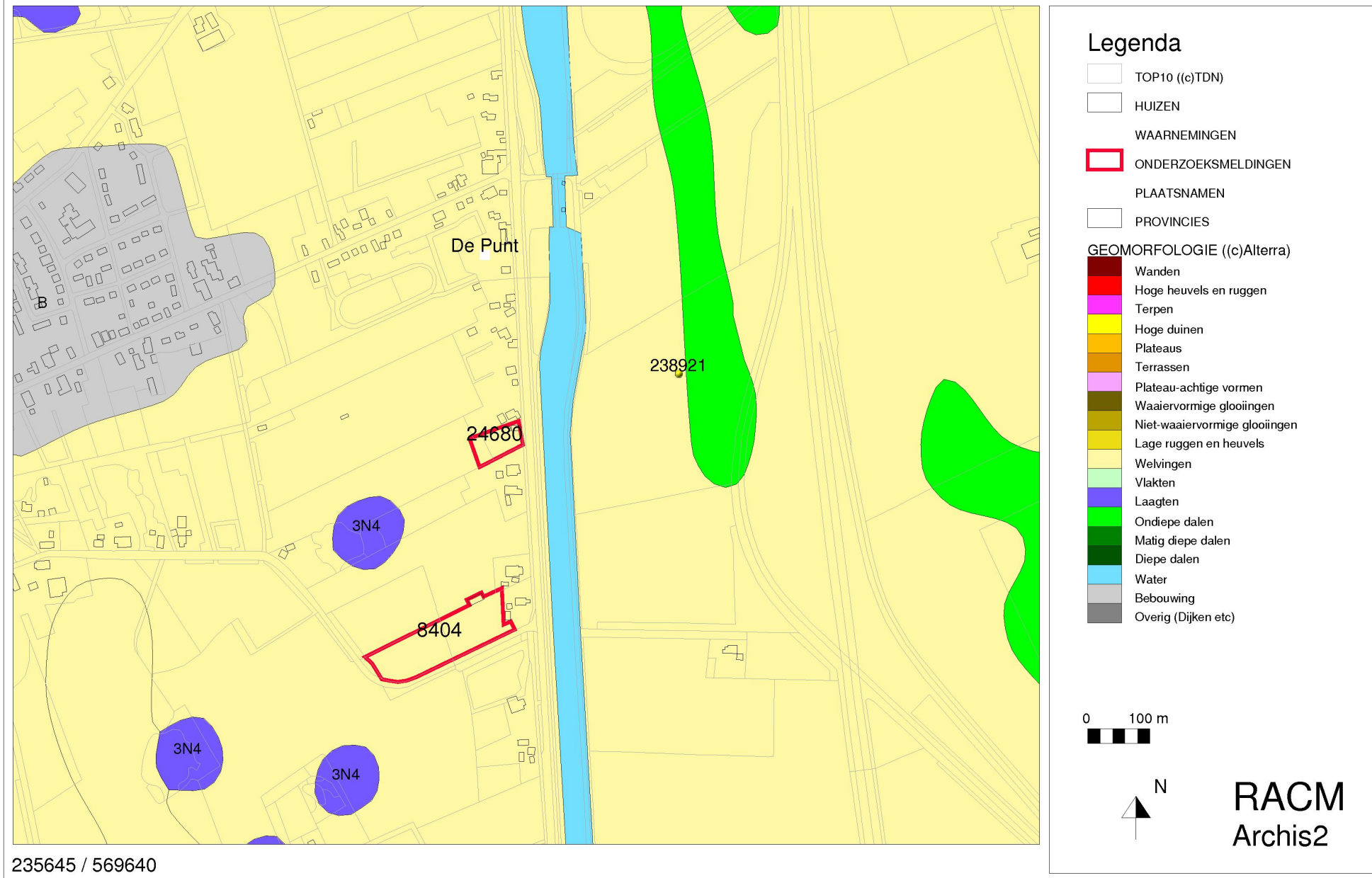

Afbeelding 2 Locatie van de boorpunten op het onderzoeksterrein. Kaart: B. Schomaker.

237302 / 570993

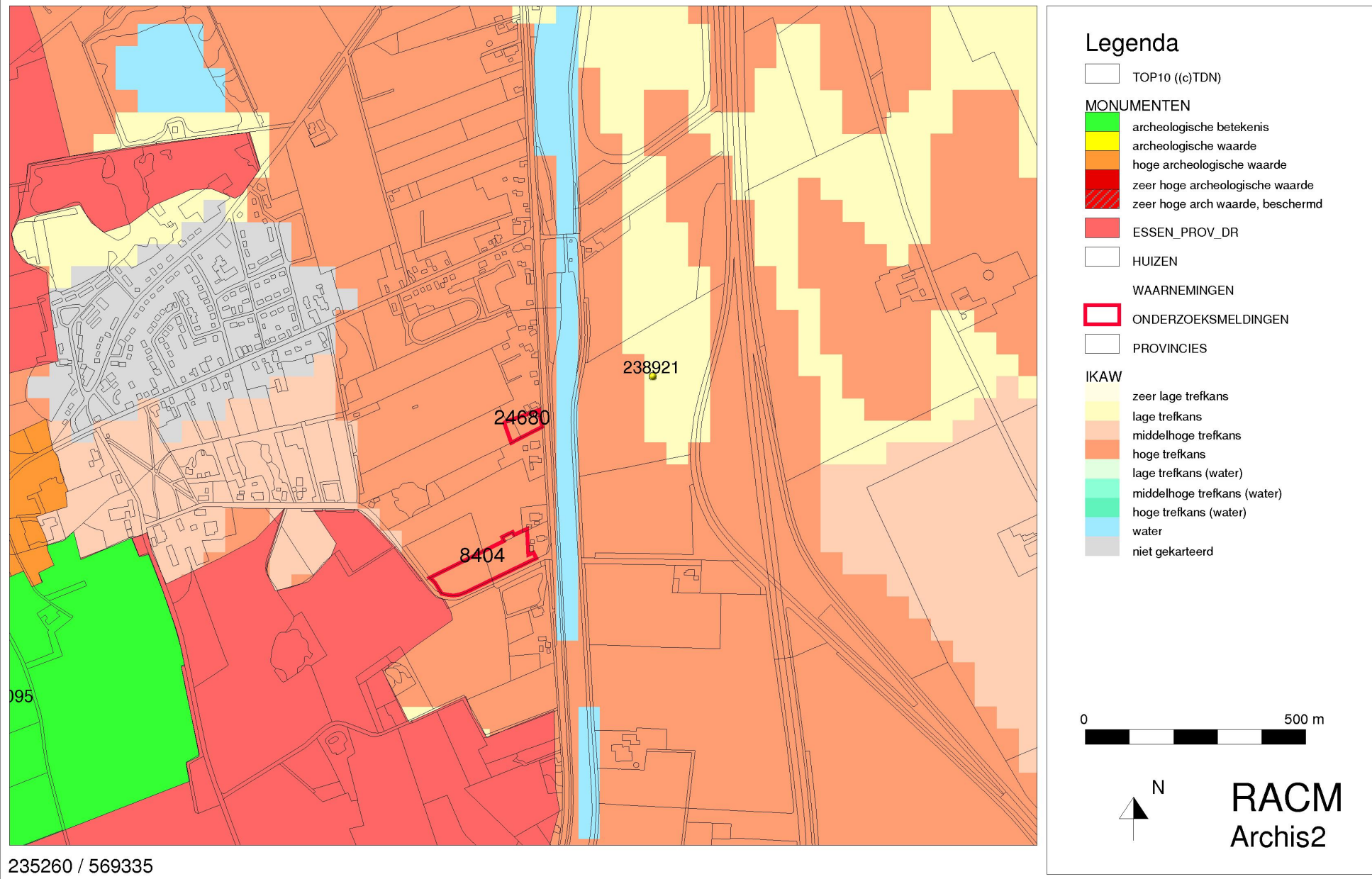
Afbeelding 3 Uitsnede van de bodemaat in Archis waarbij het onderzoeksgebied is aangegeven in rood met nummer 24680. Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II

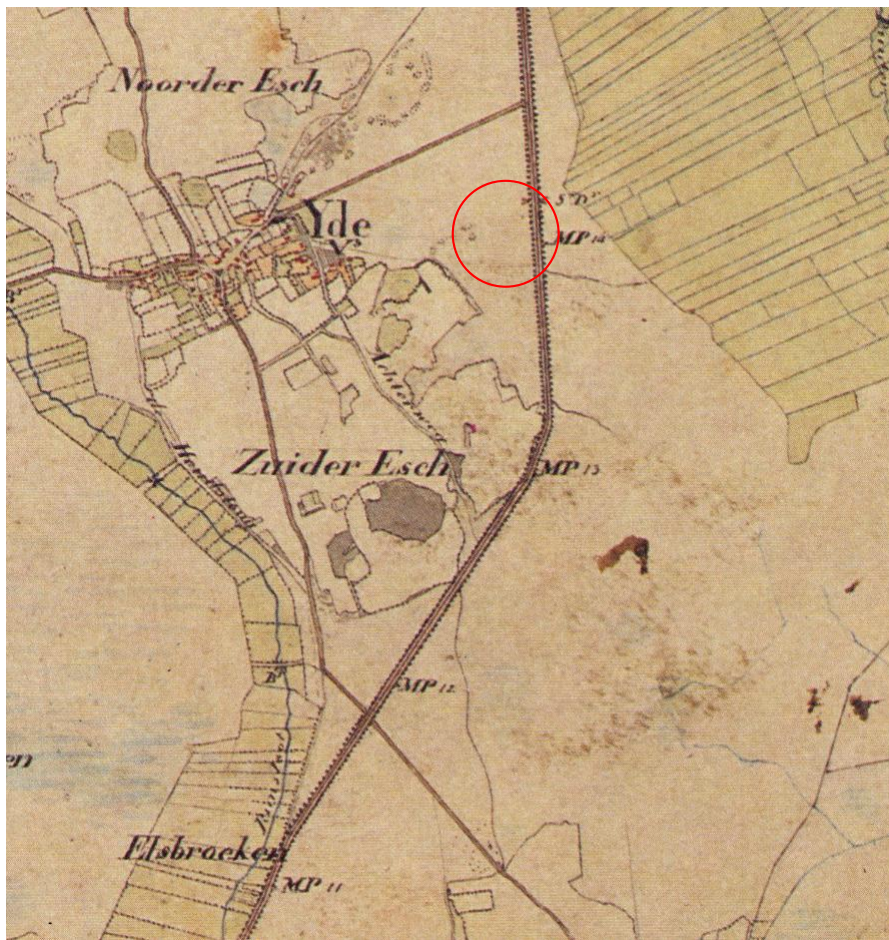
Afbeelding 4 Uitsnede van de geomorfologische kaart in Archis waarbij het onderzoeksgebied is aangegeven in rood met nummer 24680.

Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II

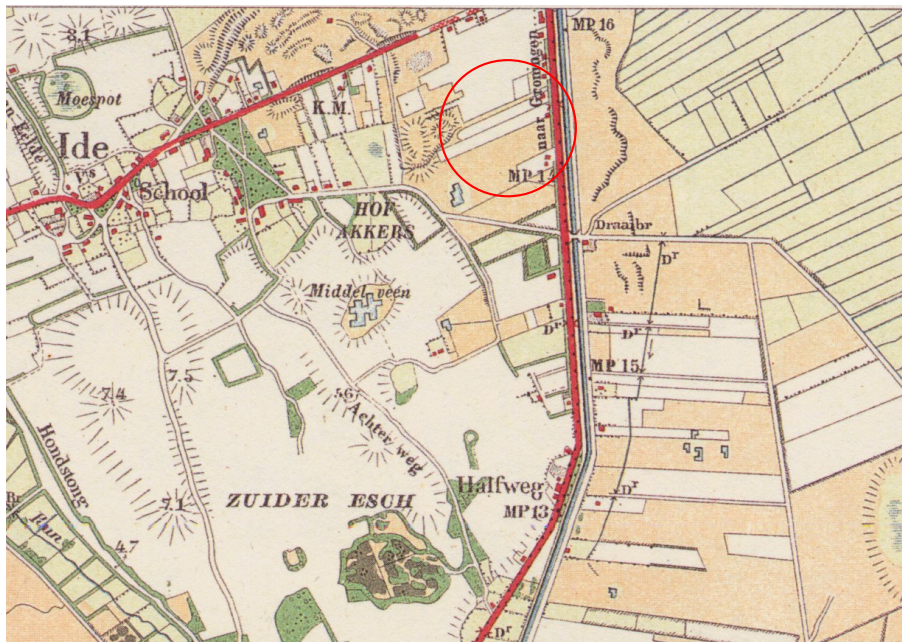
237592 / 571241

Afbeelding 5 Archeologische verwachtingswaarden, monumenten en waarnemingen in de omgeving van de onderzoekslocatie (op kaart onderzoeksmeldingnummer rood omkaderd met nummer 24680). Bron: Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten (RACM)/Archis II

Afbeelding 6 Uitsnede van de topografische kaart uit 1850. De cirkel geeft de globale ligging van het onderzoeksgebied weer. Bron: Geudeke 1990.

Afbeelding 7 Uitsnede van de topografische kaart uit 1910. De cirkel geeft de globale ligging van het onderzoeksgebied weer. Bron: Wieberdink 2000.

Bijlage 1 Boorstaten

De volgende afkortingen worden in de boorstaten gebruikt.

grondsoort (onderdeel lithologie)		humus (onderdeel lithologie)	
L	leem	h1	zwak humeus
Z	zand	h2	matig humeus
bijmengsel (onderdeel lithologie)			
s1	zwak siltig		
z3	sterk zandig		

boring 1 *Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
80 Zs1h2	bruingrijs	diffuus	<i>Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.</i>
120 Zs1	bruingrijs	scherp	<i>Vlekken: sterk gevlekt, licht geel. Bodemkundige interpretaties: vergraven.</i>
190 Zs1	geel	scherp	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Geologische interpretaties: dekszand.</i>
210 Lz3	grijs	scherp	
250 Zs1	grijs	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Geologische interpretaties: dekszand.</i>

boring 2 *Boormethode: guts.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
30 Zs1h1	grijsbruin	scherp	<i>Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.</i>
100 Zs1	geel	geleidelijk	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Geologische interpretaties: dekszand.</i>
200 Zs1	grijsgeel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Geologische interpretaties: dekszand.</i>

boring 3 *Boormethode: edelmanboring.*

<i>diepte lithologie</i>	<i>kleur</i>	<i>grens</i>	
30 Zs1h2	grijsbruin	scherp	<i>Bodemkundige interpretaties: bouwvoor.</i>
100 Zs1	donker geel	beëindigd	<i>Bodemhorizont: C. Zandmediaanklasse: matig fijn. Zand sortering: goed. Geologische interpretaties: dekszand.</i>

Bijlage 2 Waarderingscriteria conform KNA 3.1

<i>Beleving</i>		opmerkingen
schoonheid	–	zichtbaarheid vanaf het maaiveld als landschapselement; vorm en structuur; relatie met omgeving
herinneringswaarde	–	verbondenheid met feitelijk historische gebeurtenis; associatie met toegeschreven kwaliteit of betekenis
<i>Fysieke kwaliteit</i>		opmerkingen
gaaftheid	1/2/3	aanwezigheid sporen; gaaftheid sporen; ruimtelijke gaaftheid; stratigrafie intact; mobilia in situ; ruimtelijke relatie tussen mobilia onderling; ruimtelijke relatie tussen mobilia en sporen; aanwezigheid antropogeen biochemisch residu; stabiliteit van de natuurlijke omgeving
conservering	1/2/3	conservering artefacten (metaal/overig) conservering organisch materiaal
<i>Inhoudelijke kwaliteit</i>		opmerkingen
zeldzaamheid	1/2/3	het aantal vergelijkbare monumenten (monumenttypen) van goede kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld;
informatiewaarde	1/2/3	idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart opgraving/onderzoek van vergelijkbare monumenten binnen dezelfde archeoregio (minder/meer dan 5 jaar geleden; volledig/partieel); recent en systematisch onderzoek in de betreffende archeoregio; recent en systematisch onderzoek van de betreffende archeologische periode; passen binnen vastgesteld onderzoeksprogramma van universitair instituut, ROB of anderen
ensemblewaarde	1/2/3	synchrone context: voorkomen van monumenten uit dezelfde periode binnen de micro-regio; diachrone context: voorkomen van monumenten uit openvolgende perioden binnen de micro-regio; landschappelijke context: fysisch- en historisch-geografische gaaftheid van het contemporaine landschap; aanwezigheid van contemporaine organische sedimenten in de directe omgeving
representativiteit	–	kenmerken voor een bepaald gebied en/of periode; het aantal vergelijkbare monumenten van goede fysieke kwaliteit uit dezelfde periode binnen dezelfde archeoregio waarvan de aanwezigheid is vastgesteld en waarvan behoud is gegarandeerd; idem, op basis van een recente en specifieke verwachtingskaart